

Aktualizovaný Program starostlivosti o mokrade Slovenska na roky 2015 - 2021

Program starostlivosti o mokrade je základným strategickým dokumentom na plnenie záväzkov vyplývajúcich z Dohovoru o mokradiach majúcich medzinárodný význam predovšetkým ako biotopy vodného vtáctva (ďalej len „Ramsarský dohovor“), ku ktorému Slovenská republika pristúpila v roku 1990 (v rámci ČSFR, sukcesiou v roku 1993). Hlavným záväzkom je návrh na zaradenie aspoň jednej mokrade do zoznamu mokradí medzinárodného významu (Slovenská republika postupne prihlásila 14 mokradí: Alúvium Rudavy, Domica, Dunajské luhy, Jaskyne Demänovskej doliny, Latorica, Mokrade Oravskej kotliny, Mokrade Turca, Niva Moravy, Parížske močiare, Poiplie, Rieka Orava a jej prítoky, Senné – rybníky, Šúr, Tisa). Ďalšími záväzkami je zabezpečenie trvalo udržateľného využívania a starostlivosť o ostatné mokrade, ochrana mokradí prostredníctvom chránených území, podpora výchovy, vzdelávania, výskumu a manažmentu mokradí a medzinárodná spolupráca.

Program starostlivosti o mokrade Slovenska prerokováva vláda Slovenskej republiky pre efektívnejšiu implementáciu Ramsarského dohovoru a vychádza zo Strategického plánu, ktorý prijíma na určité obdobie zasadnutie konferencie zmluvných strán (prvýkrát bol pripravený v roku 1997) a pravidelne sa aktualizuje v súlade s trojročnými cyklami fungovania dohovoru.

V súčasnosti sa pripravuje na schválenie 4. Strategický plán Ramsarského dohovoru na roky 2016-2021 a jeho verzia pre rokovanie Stáleho výboru dohovoru bola základom pre vypracovanie návrhu aktualizácie Programu starostlivosti na roky 2015-2021 a Akčného plánu na jeho implementáciu na roky 2015-2018. Ako východiská boli využité ďalšie už vládou schválené dokumenty¹ a medzinárodné dokumenty, najmä zo strany medzinárodných dohovorov a EÚ² a tento akčný plán podporuje ich implementáciu. Vychádza tiež

¹ Najmä:

Aktualizovaná národná stratégia ochrany biodiverzity do roku 2020

Akčný plán pre implementáciu opatrení vyplývajúcich z aktualizovanej národnej stratégie ochrany biodiverzity do roku 2020

Návrh orientácie, zásad a priorít vodohospodárskej politiky Slovenskej republiky do roku 2027

Prioritný akčný rámec financovania Natura 2000 v Slovenskej republike pre EÚ programové obdobie 2014-2020

Koncepcia ochrany prírody a krajiny

Stratégia adaptácie SR na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy (2014)

Rozsah hodnotenia strategického dokumentu Aktualizácia koncepcie využitia hydroenergetického potenciálu vodných tokov SR do r. 2030.

Konanie Európskej komisie č. 2014/4190 voči SR v súvislosti s koncepciou využitia hydroenergetického potenciálu vodných tokov SR

Program rozvoja vidieka SR 2014-2020

Operačný program Kvalita životného prostredia 2014-2020

Implementácia smernice Európskeho parlamentu a Rady 2007/60/ES z 23. októbra 2007 o hodnotení a manažmente povodňových rizík

Stratégia rozvoja cestovného ruchu SR do roku 2020

Rezortná koncepcia MŽP SR environmentálnej výchovy a vzdelávania do roku 2020

² Napr.

Strategický plán pre sťahovavé druhy na r. 2015-2023 Dohovoru o ochrane sťahovavých druhov voľne žijúcich živočíchov

Strategický plán na r. 2009-2017 Dohody o ochrane africko-euroázijských sťahovavých vodných vtákov AEWA

Koncepcia na ochranu vodných zdrojov Európy

Rozhodnutie Európskeho parlamentu a Rady č. 529/2013/EU z 21. mája 2013 o pravidlách započítavania týkajúcich sa emisí skleníkových plynov a ich pohľadenia v dôsledku činností súvisiacich s využívaním pôdy, zmenami vo využívaní pôdy a lesným hospodárstvom a o informáciách o opatreniach týkajúcich sa týchto činností

z aktuálnych národných priorit a kapacít a je zameraný na zámery a ciele, ktoré sa majú dosiahnuť medzi jednotlivými zasadnutiami konferencie zmluvných strán (2016-2018-2021).

Priority pre nadchádzajúce šesťročné obdobie boli definované zmluvnými stranami Ramsarského dohovoru nasledovne:

1. Prevencia, zastavenie a zvrátenie úbytku a degradácie mokradí: Najväčší vplyv na mokrade má stále poľnohospodárstvo a urbanizácia ako dôsledok nárastu počtu obyvateľov a ich životnej úrovne, ako aj zmeny vo využívaní pôdy a hospodárení a technické opatrenia na tokoch. Potrebné sa je preto zamerať na príčiny týchto vplyvov a riešiť ich obmedzenie, zamedziť im alebo prijať adaptačné opatrenia. To vyžaduje zohľadnenie týchto problémov pri plánovaní a rozhodovaní, ktoré musia byť založené na znalostiach o mokrad'ových ekosystémoch a hodnotení ich významu v celej spoločnosti.

2. Vedecky podložené odporúčania a usmernenia: Vypracovanie a sprístupnenie odborných podkladov a usmernení pre praktikov a orgány štátnej správy je úlohou vedeckých a odborných orgánov dohovoru, ale aj zmluvných strán.

3. Klimatická zmena a mokrade: Dôležité je poznať veľký význam mokradí pre zmiernenie prejavov klimatickej zmeny a adaptáciu na klimatickú zmenu.

4. Sprostredkovanie znalostí o význame mokradí a ich úžitkoch: Veľký význam má správne podanie poznatkov o hodnotách mokradí a zviditeľňovanie dohovoru prostredníctvom účinnej komunikácie voči orgánom štátnej a verejnej správy a širokej verejnosti a dosiahnutie lepšieho pochopenia príspevku hodnôt mokradí (podporných, zdrojových, regulačných, kultúrnych) pre udržiavanie a zlepšovanie životnej úrovne a zdravia ľudí, ekonomický rozvoj, biodiverzitu a vodu.

5. Ciele trvalo udržateľného rozvoja: Predpokladá sa, že všetky mokrade a ramsarské lokality budú relevantné pre stanovenie cieľov trvalo udržateľného rozvoja vo vzťahu ku kvalite vody a zásobovaniu vodou, k potravinovej bezpečnosti, adaptácii na klimatickú zmenu, zásobovaniu energiou, zdravému životu, k biodiverzite a trvalo udržateľnému využívaniu ekosystémov, k udržateľným sídlam, inováciám a rozvoju infraštruktúry.

6. Rozvoj spolupráce: Kľúčové je zabezpečenie koordinácie / participácie v rôznych platformách pre spoluprácu (národné ramsarské výbory, komisie pre biodiverzitu, vodu, regionálne orgány...) na rôznych úrovniach (lokálnej, obecnej, povodia, národnej, regionálnej a globálnej) so zastúpením správcov lokalít, hospodáriacich subjektov, zainteresovaných strán na rozvoj spoločného postupu pri zhodnocovaní významu mokradí pri manažmente vody a biodiverzity a verejných a súkromných investíciách.

7. Implementácia dohovoru: Zabezpečenie lepšieho napĺňania záväzkov vyplývajúcich z Ramsarského dohovoru sa týka najmä aktualizácie informácií o ramsarských lokalitách, inventarizácie mokradí, udržiavania ich ekologického charakteru, prípravy a realizácie programov starostlivosti, zodpovedajúceho počtu zamestnancov pre manažment lokalít a vhodnej infraštruktúry.

8. Invázne nepôvodné druhy: Nevyhnutné je zastaviť alebo aspoň obmedziť šírenie invázných druhov v mokradiach.

9. Identifikovanie a prihlasovanie najvýznamnejších mokradí ako ramsarských lokalít, na základe národných inventarizácií mokradí pre zabezpečenie ich ochrany pre budúcnosť a zahrnutie nedostatočne zastúpených typov mokradí v sústave ramsarských lokalít.

10. Múdre využívanie mokradí: Potrebné je zaručiť dobrý a aktívny manažment mokradí poskytujúcich benefity či už na miestnej úrovni, na úrovni povodia, na národnej, regionálnej či celosvetovej úrovni na udržanie ich ekologických funkcií.

11. Synergie: Podpora úsilia na sústredenie postupov a procesov a sprostredkovanie a zdieľanie údajov medzi partnermi zodpovednými za implementáciu (alebo spolupracujúcimi pri implementácii) Ramsarského dohovoru a ďalších medzinárodných dohovorov a dohôd prispeje k zlepšeniu synergického pôsobenia a spolupráce na národnej i globálnej úrovni.

12. Financovanie: Starostlivosť o mokrade vyžaduje adekvátne financovanie, ktoré je potrebné zvýšiť ak sa majú zachovať a obnoviť významné mokrade.

13. Informácie o význame a úžitkoch poskytovaných mokradami: Hodnoty poskytované mokradami (podporné, zdrojové, regulačné, kultúrne) sa stále nedostatočne chápu v kruhoch mimo odborníkov a neberú sa do úvahy pri plánovaní verejných a súkromných investícií a iniciatív, ktoré vplývajú na ekologický charakter mokradí. Nevyhnutné je dosiahnuť uznanie významu mokradí s ohľadom na ekosystémové služby a podporiť ich obnovu.

14. Riešenia na úrovni povodia: Všetky analýzy, posudzovania a opatrenia je nutné vykonávať na úrovni povodia so zohľadnením prepojenie medzi využívaním vody na hornom toku a požiadavkami na dolnom toku, so zapojením zainteresovaných skupín a zdôrazňovaním mokradí ako časti veľkého vodného cyklu.

Implementácia Programu starostlivosti o mokrade Slovenska bude teda vyžadovať aktívnu spoluprácu všetkých zainteresovaných rezortov, samosprávy a mimovládnych organizácií i podnikateľského sektora a na medzinárodnej úrovni a koordináciu pri naplňaní ostatných súvisiacich stratégií a koncepcií. Predpokladá sa aj väčšia propagácia zamerania, cieľov i výsledkov realizácie Programu starostlivosti a jeho Akčného plánu. Predovšetkým však bude potrebný dostatok zdrojov – finančných i ľudských. Veľký dôraz sa bude klásť na vzdelávanie v rôznych oblastiach od starostlivosti o mokrade, monitoringu a hodnotenia až po komunikáciu a propagáciu mokradí a ich hodnôt a výmenu odborných poznatkov.

Na zmenu negatívneho trendu pri úbytku a degradácií mokradí i v starostlivosti o mokrade boli v aktualizovanom Programe starostlivosti preformulované hlavné strategické zámery a jeden operatívny zámer tohto dokumentu na roky 2015-2021. Ciele tohto programu sú rozpracované v opatreniach Akčného plánu na realizáciu Programu starostlivosti, ktoré sú uvedené v tabuľkovej forme.

Strategické zámery

Zámer 1: Riešenie príčin úbytku a degradácie mokradí

Zameranie sa na hlavné príčiny tlaku na mokrade a ich riešenie umožní zastavenie alebo obmedzenie úbytku mokradí a ich degradácie. Vyžaduje to zisťovanie, hodnotenie a porozumenie významu mokradových ekosystémov a služieb, ktoré poskytujú a aplikovanie týchto poznatkov v plánovacích a rozhodovacích procesoch. V spolupráci so zainteresovanými skupinami je nutné odstrániť hrozby, ovplyvniť trendy, revitalizovať mokrade a sprostredkovať vhodné spôsoby manažmentu.

- Cieľ 1: Integrovať mokrade, úžitky, ktoré poskytujú a ich ekosystémové služby do národných, regionálnych a miestnych koncepcií, stratégií a plánov kľúčových sektorov týkajúcich sa oblastí vodného hospodárstva, energetiky, ťažby surovín, poľnohospodárstva, cestovného ruchu, výstavby, infraštruktúry na všetkých úrovniach
- Cieľ 2: Zabezpečiť trvalo udržateľné využívanie vôd pri rešpektovaní potrieb ekosystémov a manažmentu povodí
- Cieľ 3: Zabezpečiť využívanie metodických usmernení a najlepšej praxe pre racionálne využívanie vôd a mokradí verejným a súkromným sektorom
- Cieľ 4: Identifikovať a prioritizovať invázne nepôvodné druhy a cesty ich šírenia, kontrolovať alebo odstraňovať invázne druhy a pripraviť a realizovať manažmentové opatrenia na prevenciu ich zavádzania a uchytenia

Zámer 2: Efektívna ochrana a manažment sústavy ramsarských lokalít

Ramsarské lokality predstavujú najväčšiu sústavu oficiálne uznaných medzinárodne významných území na svete. Nutné je zvýšiť úsilie na ochranu týchto lokalít a na rozšírenie tejto sústavy pokiaľ ide o počet aj výmeru, najmä typov biotopov, ktoré sú málo zastúpené.

- Cieľ 5: Zabezpečiť efektívne spravovanie ramsarských lokalít
- Cieľ 6: Zabezpečiť návrhy nových ramsarských lokalít, s prihliadnutím na nedostatočne zastúpené typy mokradí v sústave a na cezhraničné lokality
- Cieľ 7: Zabezpečiť vykonanie opatrení v lokalitách, ktoré sú ohrozené stratou ekologického charakteru

Zámer 3: Racionálne využívanie všetkých mokradí

Okrem mokradí medzinárodného významu je nutné zabezpečiť tzv. múdre využívanie všetkých mokradí. To vyžaduje opatrenia na národnej, regionálnej a cezhraničnej úrovni a na úrovni povodia tokov. Úspech týchto opatrení závisí od uznania ekosystémových služieb a významu mokradí širokým spektrom sektorov a od zapojenia veľkého počtu zainteresovaných skupín.

- Cieľ 8: Posilniť ochranu a múdre využívanie mokradí integrovaným manažmentom na úrovni povodia
- Cieľ 9: Zabezpečiť demonštrovanie a zdokumentovanie služieb a úžitkov mokradí pre udržiavanie a zlepšovanie životnej úrovne obyvateľov
- Cieľ 10: Zabezpečiť revitalizáciu v degradovaných mokradiach, prioritne v lokalitách, ktoré sú významné pre znižovanie rizika prírodných pohrôm, pre udržiavanie životnej úrovne obyvateľov a/alebo pre zmierňovanie klimatickej zmeny a adaptáciu na klimatickú zmenu
- Cieľ 11: Pokračovať v inventarizácii mokradí, sprístupňovaní výsledkov mapovania a ich využití pre efektívny manažment území

Operatívny zámer

Zámer 4: Podpora realizácie

Implementácia Ramsarského dohovoru vyžaduje zvýšené úsilie všetkých príslušných orgánov a organizácií a spoluprácu s ostatnými krajinami a rôznymi inštitúciami, najmä pokiaľ ide o odbornú podporu, mobilizáciu zdrojov, zvyšovanie povedomia, zviditeľňovanie dohovoru a budovanie kapacít.

Cieľ 12: Vypracovať a poskytnúť vedecké a odborné príručky k relevantným témam a dať ich vo vhodnej forme a jazyku k dispozícii tvorcom politik a praktikom

Cieľ 13: Vyzdvihovať hodnoty mokradí prostredníctvom komunikácie, výchovy, participácie verejnosti a osvetu

Cieľ 14: Zabezpečiť zvýšenie finančných a iných zdrojov pre efektívnu implementáciu akčného plánu

Cieľ 15: Posilniť medzinárodnú spoluprácu na všetkých úrovniach

Cieľ 16: Podporovať budovanie kapacít pre implementáciu Ramsarského dohovoru, jeho Strategického plánu a Programu starostlivosti o mokrade Slovenska

Program starostlivosti o mokrade Slovenska na roky 2015 – 2021 je rozpracovaný na konkrétne úlohy a opatrenia v akčných plánoch, ktoré sa navrhujú pre dve obdobia: 2015 – 2018 a 2019 – 2021 a bude sa dopĺňať podľa aktuálnych záverov a záväzkov zo zasadnutí konferencie zmluvných strán dohovoru a ostatných relevantných dokumentov.